

Barbora Pápyová¹

AKTUÁLNE PROBLÉMY PRI VÝKONE STAVEBNEJ ČINNOSTI

CURRENT PROBLEMS OF CONSTRUCTION ACTIVITIES PERFORMANCE

Abstract

The safe construction is becoming an important priority for many construction workers not only in Slovakia but as well worldwide. The inspection results show partial improvements. A lot of major rule violations are regularly repeated during the construction work. Some construction companies consider the meaning of carrying out the legislative terms to be less important and problematic for the practical use.

Úvod

Aktuálnou témou pre stavebníkov – zamestnávateľov je koordinácia bezpečnosti na stavenisku. Systémové riadenie problematiky bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci poukazuje na dôležitosť všetkých opatrení spojených s bezpečnosťou práce. Realizácia parciálnych otázok poukazuje na nesystémové riešenia v oblasti bezpečnosti práce. Výsledky kontrol v stavebných subjektoch poukazujú na nedokonalosti právnych predpisov ale aj na nezáujem zo strany stavebníkov o plnenie si svojich povinností. Na svoje povinnosti vyplývajúce z právnych predpisov nie sú upozornení ani akreditovanými subjektmi, ktoré často vykonávajú dodávateľsky bezpečnostno-technické služby.

ZLEPŠENIE INFORMOVANOSTI O PROBLEMATIKE V STAVEBNÍCTVE

Na stavbách sú práce vykonávané súčasne alebo postupne na seba nadväzujú. Pri tvorení stavebného diela musia byť uplatňované adekvátne zásady na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (ďalej BOZP) a zachovávať vypracovaný plán bezpečnosti práce. (Mokoš, M., 2012)

Pri plnení úloh viacerými subdodávateľmi, ktorých zamestnanci spolupracujú na spoločnom pracovisku je dôležitá vzájomná informovanosť o možných rizikách a ohrozeniach, preventívnych opatreniach, ktoré sú súčasťou zmlúv. K informáciám by mali mať prístup nie len zamestnanci, ktorí priamo vykonávajú stavebné práce ale aj tí, ktorí pracujú v najbližšom okolí. (Niskáč, J., 2011)

Výchovu a vzdelávanie v BOZP je treba považovať za celoživotné vzdelávanie s jedinou možnosťou ovplyvnenia prevencie a realizácie protiúrazových opatrení. Oboznamovanie o rizikách súvisiacich s výkonom konkrétnych stavebných prác a bezpečných pracovných postupoch by malo byť samozrejmosťou pred každým začiatkom výkonu rizikových prác a neodmysliteľnou súčasťou školení. (Mikloš, V., 2013)

Stav bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci v stavebníctve, je nevyhovujúci. Dochádza k veľkému počtu úrazov typických pre stavebníctvo. Najviac sú zastúpené úrazy spojené s prácou vo výške a zemnými prácami. Úsilie zodpovedných orgánov na zlepšenie situácie BOZP v stavebníctve formou legislatívnych, osvetových a represívnych opatrení, prináša čiastočné zlepšenia. Nápravou by mohlo byť lepšie uplatňovanie súčasnej legislatívy jej

¹ Barbora Pápyová, Ing., Slovenská Technická Univerzita v Bratislave, Ústav Manažmentu, Vazovova 5, 812 43 Bratislava 1, barborapapyova@gmail.com

neustálou aktualizáciou a prepojením s potrebami v praxi. (Mokoš, M., 2012), (Pápyová, B, 2012)

CHARAKTERISTIKA STAVEBNÍKA A JEHO POVINNOSTI

Na stavebnú činnosť pre všetky druhy pracovísk sa vzťahuje Nariadenie Vlády Slovenskej republiky č. 396/2006Z.z., z 24. mája 2006 o minimálnych bezpečnostných a zdravotných požiadavkách na stavenisko, ktoré dáva za úlohu spracovanie plánu bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Táto dokumentácia musí byť vypracovaná pred začiatkom výkonu prác na stavenisku. Na účely NV SR č. 396/2006 Z. z. „*Stavebníkom je fyzická osoba alebo právnická osoba, z ktorej podnetu sa uskutočňuje stavba.*“ Stavebník pri aktívnom zaistení BOZP na stavenisku, má tieto povinnosti:

- zabezpečiť koordinátora dokumentácie a koordinátora bezpečnosti,
- vypracovať plán BOZP pred zriadením staveniska,
- oznámiť príslušnému inšpektorátu práce pred začatím prác podľa prílohy č. 1 uvedené v nariadení vlády a viditeľne ho umiestniť na stavenisku,
- postarať sa aby úlohy koordinátora dokumentácie a koordinátora BOZP, boli splnené, táto povinnosť prináleží stavebníkovi, ak si ich tí neplnia.

Poverenie koordinátorov v zmysle ustanovení nariadenia vlády aj vtedy, ak na stavenisku bude výkon prác prevádzať viac ako jedna právnická osoba alebo fyzická osoba, ktorá je zamestnávateľom alebo samostatne zarábajúcou osobou. Nie je dôležité či stavebník je zazmluvnený s viacerými zhotoviteľmi, alebo má zmluvu s jedným zhotoviteľom, ktorý si však na výkon vybraných činností uzatvorí zmluvu so subzhotoviteľmi. Stavebník nie je s nimi v priamom zmluvnom vzťahu, a ani nemusí byť. Tak isto je nepodstatné, či subjekty vykonávajú práce súčasne alebo postupne na seba nadväzujú. Formu poverenia predpis jednoznačne neustanovuje, odporúča sa písomná forma, ktorá je v prípade výskytu problémov preukázateľná.

Činnosti koordinátorov bezpečnosti a dokumentácie sú uvedené v ostatných ustanoveniach nariadenia vlády. Stavebník je nútený sa s nimi oboznámiť, aby dokázal kontrolovať ich plnenie. Pri neplnení si povinnosti koordinátora, zodpovednosť na seba preberá stavebník. Zostáva otázka odbornej spôsobilosti, kto môže byť koordinátorom? Koordinátorom dokumentácie môže byť projektant, ktorého si určí stavebník. Koordinátorom pri BOZP môže byť stavbyvedúci, stavebný dozor alebo bezpečnostný technik ktorý majú úplné stredoškolské vzdelanie zo stavebného smeru. Môže to byť samostatne zárobkovo činná osoba, spôsobilá na výkon v zmysle osobitných predpisov (Zákon č. 124/2006 Z.z. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, §23), aby bolo zachované objektívne posúdenie kontrolnej činnosti. Stavbyvedúci majú sklon zhovievavejšie posudzovať plnenie bezpečnostných zásad, prípadne zatajovať vážne nedostatky. (Jurašík, R., Plížik, J., 2006).

Zhotoviteľ stavebného diela zhotovuje technologický alebo pracovný postup, ktorým oboznámi všetkých spolupracujúcich zamestnávateľov na pracovisku. (Vojtek, P., 2011).

Koordinátor bezpečnosti uplatňuje zásady, prevencie a požiadavky na zaistenie BOZP pri práci oblastiach:

- technických a organizačných riešení, podľa ktorých sa ďalej organizujú práce, ktorých výkon prebieha a na ktoré budú ďalšie práce nadväzovať,
- časový harmonogram jednotlivých prác a určený čas výstavby.

Samostatnú a nezávislú kontrolou BOZP zabezpečujú inšpektoráty práce, ktoré vykonávajú prostredníctvom svojich pracovníkov v zmysle zákona č. 125/2006Z.z.

o inšpekcii práce a o zmene doplnení zákona 82/2005 Z.z. o nelegálnej práci a nelegálnom zamestnávaní. Sú to oprávnené osoby (v zmysle §12), ktoré vykonávajú zápisy do stavebného denníka a v prípade ohrozenia života a zdravia na stavenisku pozastavia výkon prác, formou vydaných rozhodnutí o zákaze (Kozlovská, 2008).

PROBLEMATIKA V STAVEBNEJ DOKUMENTÁCII

Najťažšou úlohou pre zamestnávateľa – stavebníka je osvojenie a používanie bezpečných pracovných postupov. Prax však poukazuje, že prvky riadenia ochrany práce na stavenisku sa nezávädzajú ľahko. Dôležitú úlohu zohrávajú viaceré faktory:

- časový faktor (termíny dokončenia stavebného diela, sankcie za omeškanie),
- nákladový faktor (náklady s poskytovaním osobných ochranných pomôcok).

Rozdelenie stavebných podnikov podľa Kupkoviča:

- mikropodniky s počtom zamestnancov od 0 až 9,
- malé podniky s počtom zamestnancov od 10 až 99,
- stredné podniky s počtom zamestnancov od 100 až 499 (Kupkovič, 1999).

Mikropodniky a malé podniky majú zavedený systém riadenia BOZP vo forme dokladov a dokumentov v zmysle predpisov. Pre takéto stavebné podniky je ekonomicky výhodnejšie riešiť BOZP dodávateľsky externou firmou. Negatívom dodávateľskej firmy je slabé konzultovanie (so stavebníkom – zamestnávateľom, zástupcami zamestnancov) jednotlivých špecifik a rizík, neoboznámenie sa s celkovým rozsahom vykonávaných prác stavebnej firmy. Zvyčajne sa používajú na spracovanie dokumentácie komerčne dostupné softvéry. Aplikovaním vopred vytvorenej databázy, s preddefinovanými opatreniami bez konkrétnych podmienok u stavebníka. Preventívne opatrenia sú v spolupráci s externými dodávateľmi riadenia BOZP vykonávané výlučne len v zákonných limitách. Zamestnávateľ – stavebník ako aj dodávateľia služieb v oblasti hodnotení rizík aj ostatnej dokumentácie potrebnej pre celú oblasť riadenia BOZP nemajú vždy záujem o zlepšenie úrovne ochrany práce zamestnancov.

Dokumenty nie sú vhodne prispôbené reálne vykonávaným prácam, ktoré stavebník v skutočnosti realizuje. Potom v obsahu dokumentu o hodnotení nebezpečenstiev a posúdení rizík je množstvo činností, napr. lešenára, viazača a podobne ktoré nie sú posúdené.

Odlišná situácia nastáva ak je bezpečnostný technik denne prítomný na pracovisku - stavenisku. Stavebník platí viac, výsledkom je neskreslený tok informácií, lepšia komunikácia s vedením firmy, vedúci pracovníkmi ale aj zástupcami zamestnancov a otázky a problémy BOZP možno riešiť okamžite. Nezanedbateľnou je aj podrobná znalosť problematiky pri stavebnej činnosti. (Jančurová, L., 2013).

ZLOŽITOSŤ PROBLEMATIKY PRI ODOVZDÁVANÍ A PREBERANÍ STAVENISKA NA KONKRÉTNOM PRÍPADE LEŠENÍ

Zistenia z kontrolnej činnosti inšpekcie práce sa týkajú skutočnosti, že mnoho subjektov pracovalo na lešeniach, ktoré boli prevzaté od poddodávateľských a iných dodávateľských subjektov. Tieto lešenia boli odovzdané zápisom, ktorý tvrdil, že lešenie je dokončené, bezpečné a spĺňa ustanovenia technických noriem. Napriek tomu bolo kontrolnou činnosťou inšpekcie práce zistené, že to tak nie je. V tomto prípade je zamestnávateľ – stavebník

v nevýhodnej pozícii. Nevýhodnosť situácie narastá, ak zamestnávateľ- stavebník nemá lešenárov, alebo iných znalých pracovníkov, takže ani nemôže stav lešenia posúdiť.

Je zjavný rozdiel medzi lešením úplne bez zarážok a lešením, kde zarážky chýbajú len na malej časti lešenia a podobne je to napríklad so zábradlím (obr. č. 1).

Obrázok č. 1 Rúrkové lešenie

PROBLEMATIKA PRÁVNÝCH NÁSTROJOV

Skončenie platnosti zákona č. 174/1968 Zb. o štátnom odbornom dozore nad bezpečnosťou práce sa stávajú neúčinné mnohé vyhlášky patrí medzi ne aj Vyhláška č. 374/1990 Zb. o bezpečnosti práce a technických zariadení pri stavebných prácach. Kontrolované subjekty – stavebníci majú zapracované stavebné práce vo vnútorných predpisoch (v zmysle § 39 zákonníka práce) spolu, s rizikom pri ich realizácii. Účinnosť preventívnych opatrení je právne nejednoznačná, nepreukázateľná primeraným spôsobom.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky 05. júna 2013 vydalo vyhlášku 147, ktorou sa ustanovujú podrobnosti na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri stavebných prácach a prácach s nimi súvisiacich a podrobnosti o odbornej spôsobilosti na výkon niektorých pracovných činností, ktorá nadobúda účinnosť od 01. júla 2013.

PREHĽAD NEDOSTATKOV V STAVEBNÍCTVE

Tabuľka 1 Nedostatky v stavebníctve

Počet zistených nedostatkov v stavebníctve						
Objekt	Rok					
	2007	2008	2009	2010	2011	Spolu
Ustanovené pracovné podmienky	40	96	50	71	283	540
OOPP	131	133	310	290	290	1 154
Riadenie BOZP	648	712	778	786	701	3 625
Organizácia práce	71	82	96	89	58	396
Pracovné prostredie	13	22	30	26	31	122

Prevádzkové budovy a objekty	576	511	890	849	701	3 527
Vyhradené technické zariadenia	752	875	1 086	1 078	921	4 712
Ostatné stroje a zariadenia	50	50	87	68	120	375
Špeciálne stroje a zariadenia	69	48	87	55	33	292
Činnosti (napr. stavebné a zemné práce, lesné, poľnohospodárske a hutnícke činnosti, práce vo výškach a pod vodou)	445	376	720	934	772	3 247
Kolektívne zmluvy	1	0	3	0	1	5
Pracovnoprávne a mzdové predpisy	1 283	1 274	2 000	1 259	878	6 694
Trhový dohľad	0	108	100	79	79	366
Bližšie nešpecifikovaný	0	0	0	0	0	0
Spolu	4 079	4 287	6 237	5 584	4 868	25 055

Zdroj: Rozbor porušení v oblasti stavebníctva v organizáciách v pôsobnosti výkonu inšpekcie práce podľa zákona č. 125/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov za obdobie 2007 – 2011

Riadenie

U kontrolovaných zhotoviteľov boli okrem nedostatkov, týkajúcich sa priamo lešení, strojov a zariadení a v potrebných prípadoch aj iných stavebných prác a staveniska zistené aj nedostatky v riadení BOZP. Sem patria nedostatky z kontrolnej činnosti týkajúce sa lešení (kontroly lešení denné, mesačné), nedostatky koordinácie prác na spoločných pracoviskách (ustanovenia o spoločných pracoviskách u zhotoviteľov), vedenie technickej dokumentácie (napr. od systémových lešení), ale aj ďalšie nedostatky v systéme riadenia BOZP pri stavebných prácach. Bola snaha o priamy súvis nedostatkov s výkonom stavebných prác a priamo súvisiacich oblastí riadenia BOZP (napr. hodnotenie nebezpečenstiev, ktoré súvisí s poskytovaním OOPP, kontrola zariadení a priestorov na stavbe ap.).

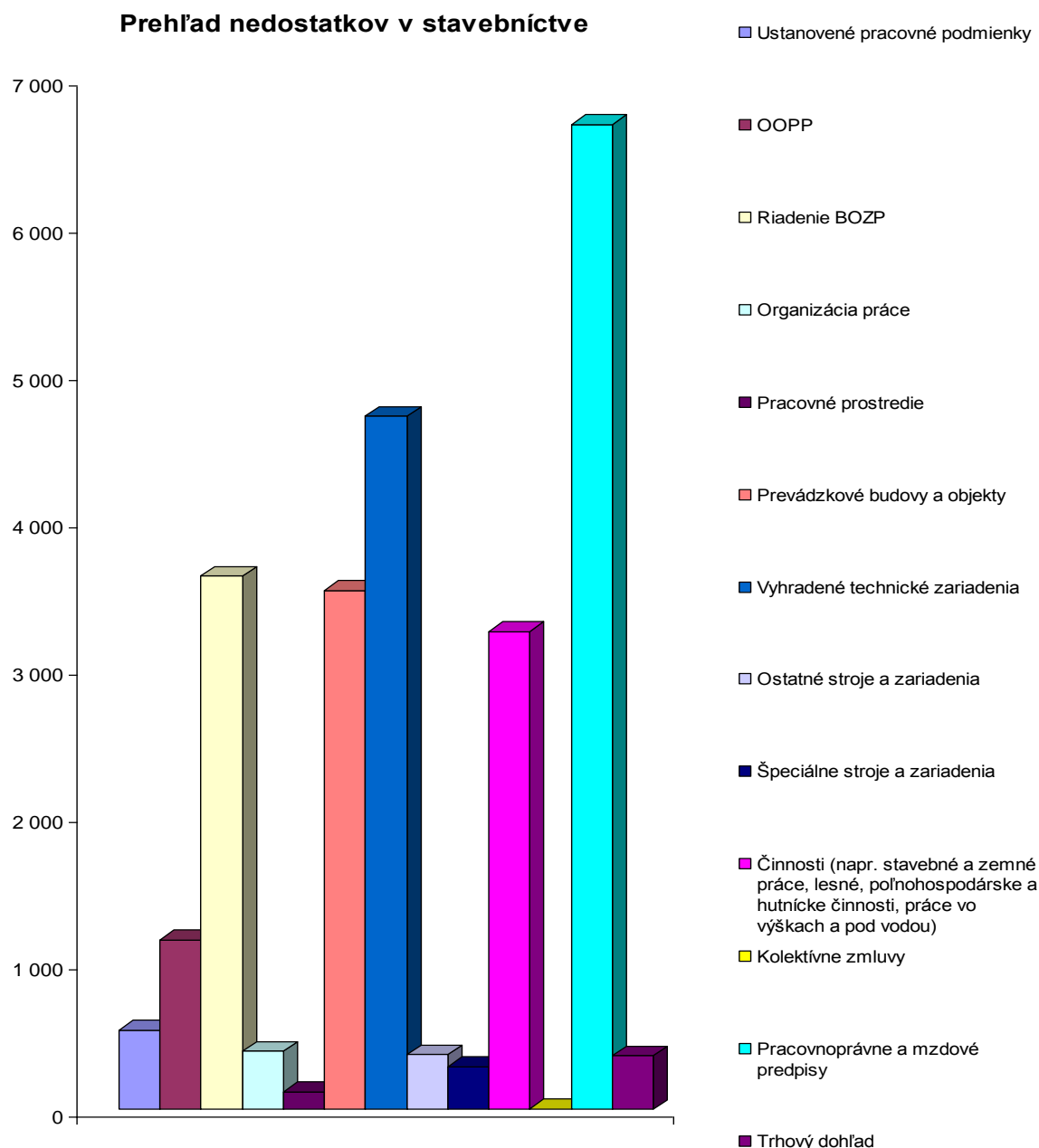
Prevádzkové budovy a objekty

Vzhľadom k skutočnosti, že lešenia boli zaradené pre svoj charakter dočasných konštrukcií medzi prevádzkové budovy a objekty, najviac zistených porušení bolo v tejto skupine objektov. Nedostatkov zistených na strojoch a zariadeniach bolo zistených podstatne menej. Na staveniskách sa nachádzajú lešenia, a to aj viacero rôznych a nezávislých lešení na jednej stavbe.

Niektoré nedostatky, boli porušením rovnakého predpisu, boli raz posúdené ako závažné, raz ako nezávažné. Bolo pritom prihliadané na konkrétne okolnosti – napríklad na počet chybných, resp. chýbajúcich častí lešenia, počet pracovníkov, rôzne riešenie zodpovednosť pri práci na spoločných pracoviskách a podobne. Je zjavný rozdiel medzi lešením úplne bez zarážok a lešením, kde zarážky chýbajú len na malej časti lešenia a podobne je to napríklad so zábradlím.

Činnosti

Nedostatky v objekte (skupine objektov) „činnosti“ predstavujú množinu nedostatkov, ktoré boli však kvôli závažnosti a bezprostrednosti ohrozenia osôb zisťované a nariadené odstrániť, prípadne sa stali dôvodom na vydanie rozhodnutí so zákazom. Pre ich závažnosť nie je ich možné opomenúť. Týkajú sa najmä prác vo výškach a staveniska, napríklad jám bez zabezpečenia a podobne.

Graf 1 Znázornenie rozboru porušení v oblasti stavebníctva

Zdroj: Z pôsobnosti dozoru Národného inšpektorátu práce podľa zákona č. 125/2006 Z. z. v znení neskorších predpisov za obdobie 2007 – 2011

Z grafického znázornenia nedostatkov v stavebníctve je zrejmé, že najväčší počet nedostatkov bol v oblasti pracovnoprávných a mzdových predpisov (6 694 prípadov za obdobie 2007-2011 – 27,71%). Druhú najpočetnejšiu skupinu tvoria porušenia z oblasti vyhradených technických zariadení (4712 prípadov za obdobie 2007-2011 – 18,81%, čo má súvis s kontrolou zariadení na stavenisku). Tretie v poradí sú porušenia z oblasti riadenia BOZP (3625 prípadov za obdobie 2007-2011 – 14,47%, patria sem nedostatky koordinácie prác na spoločných pracoviskách, ustanovenia o spoločných pracoviskách u zhotoviteľov, vedenie technickej dokumentácie, napr. od lešení). Lešenie je zaradené pre svoj charakter

dočasných konštrukcii medzi prevádzkové budovy a objekty, porušenia zistené v tejto oblasti (3527 prípadov za obdobie 2007-2011 – 14,07%). Nedostatky v skupine objektov „Činnosti“ predstavujú množstvo nedostatkov, ktoré kôli závažnosti a s možnosťou ohrozenia osôb boli nariadené odstrániť, alebo boli dôvodom na vydanie rozhodnutia so zákazom. Týkajú sa najmä prác vo výškach a staveniskách napríklad výkopov bez zabezpečenia a podobne.

Záver

Zvýšením bezpečnosti na staveniskách, sa zvyšuje pracovná výkonnosť a prirodzene sa stávajú účinnejšími aj opatrenia pre BOZP. Obmedzená spotreba stavebného materiálu, oklieštenie kontrolných mechanizmov, prinášajú ako dôsledok veľké množstvo nedostatkov v stavebníctve. Tieto sa môžu v jednotlivých etapách výstavby nevyhovujúcim spôsobom prejavit' formou nepredvídaných zvýšených nákladov. Jedná sa o subjekty, ktoré sú len jednorazovými stavebníkmi, pričom ich hlavná činnosť je rozdielna od stavebnej. Svoju hlavnú činnosť, majú z hľadiska BOZP zabezpečenú na slušnej úrovni, ale o požiadavkách na stavenisko nemajú znalosti.

Literatúra

- [1] KOZLOVSKÁ, M., HYBEN, I. 2008. Stavbyvedúci manažér stavebného procesu, Bratislava: EUROSTAV spol. s.r.o. 2008. 264s ISBN 978-80-89228-14-0
- [2] JANČUROVÁ, L. 2013. Kontrola hodnotenia rizík na pracoviskách z pohľadu inšpektorov. In Bezpečná práca ISSN 0322-8347 roč. 44 č. 1, s. 41-44.
- [3] JURAŠÍK, R., PLŽIK, J. 2006. Kontrola dodržiavania povinností stavebníka a zhotoviteľa stavby Inšpektorátom práce Trenčín. In Bezpečná práca ISSN 0322-8347 roč. 42 č. 1, s. 30-32.
- [4] KUPKOVIČ, M., et al. 1999. Podnikové hospodárstvo, Bratislava: Sprint 1999. 352s ISBN 80-88848-39-3
- [5] NISKÁČ, J. 2011. Pravidlá dobrej praxe BOZP pri stavebných prácach, NIP 2011
- [6] MIKLOŠ, V., ŠOLC, M. 2013. Efektívne riadenie rizík na pracovisku In Bezpečná práca ISSN 0322-8347 roč. 44 č. 2, s. 20-22
- [7] MOKROŠ, M. 2012. Bezpečnosť práce na stavenisku In Bezpečná práca ISSN 0322-8347 roč. 43 č. 3, s. 26-27
- [8] Nariadenie Vlády Slovenskej republiky č. 396/2006Z.z. z 24. mája 2006, ktorým sa určujú minimálne bezpečnostné a zdravotné požiadavky na staveniskách
- [9] PÁPYOVÁ, B. 2012. Developersky proces z pohľadu bezpečnosti pri práci In Nehnutel'nosti a bývanie ISSN 1336-944X, s. 104 - 120 .
- [10] Správa z inšpekcie práce zameranej na bezpečnosť práce v stavebníctve so zameraním na pády z výšky, dopravu na stavenisku, pády predmetov a materiálov a činnosti súvisiace s ich zdvíhaním a skladovaním
- [11] <https://osha.europa.eu/en/publications/factsheets>